

ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE, COMITETUL INTERNAȚIONAL AL CRUCII ROȘII ȘI DREPTUL INTERNAȚIONAL UMANITAR (PARTEA I)

Corneliu GUȘANU, doctorand (ORCID: 0000-0002-2376-106X)

Recenzent: **Oliga DORUL**, doctor în drept, conferențiar universitar

UNITED NATIONS, INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS AND INTERNATIONAL HUMANITARIAN LAW (PART I)

The codification process of international humanitarian law generally differs from the codification process of public international law. This specific situation is dictated by the fact that the founding states of the UN from the very beginning did not reach a consensus on the importance of codifying existing “laws and customs of war” and recognized at the customary level, due to misinterpretation of the two terms — jus ad bellum and jus in bello. In this context that the cooperation between the UN and the ICRC, the latter as the depository of instruments of international humanitarian law, must be viewed and analyzed. At the same time, with the end of the “Cold War”, there has been a common approach and approach by the UN and the ICRC on international humanitarian law in the light of contemporary interpretations of the field, in the context in which the “core” of human rights is a priority for both mentioned international organizations, organizations that represent a qualitative index for other regional international organizations.

Key words: International Humanitarian Law, ICRC, UN, codification, implementation, Conventions of Geneva, Additional Protocols, common article 3.

Procesul de codificare al dreptului internațional umanitar diferă în general de procesul de codificare al dreptul internațional public. Această situație specifică este dictată de faptul că statele fondatoare a ONU de la bun început nu au ajuns la consens asupra importanței codificării „legilor și cutumelor de război” existente și recunoscute la nivel cutumiar, din motiv de interpretare greșită a celor doi termeni — jus ad bellum și jus in bello. Or, anume în acest context trebuie privită și analizată cooperarea dintre ONU și CICR, ultimul în calitate de depozitar al instrumentelor de drept internațional umanitar. Totodată, odată cu sfârșitul „războiului rece”, s-a observat o apropiere și o abordare comună de către ONU și CICR în materie de drept internațional umanitar în lumina unor interpretări contemporane ale domeniului respectiv, în contextul în care „nucleul” drepturilor omului sunt o prioritate pentru ambele organizații internaționale menționate, organizații care reprezintă un indice calitativ pentru alte organizații internaționale regionale.

Cuvinte-cheie: drept internațional umanitar, CICR, ONU, codificare, implementare, Convențiile de la Geneva, Protocoalele adiționale, articolul 3 comun.

Introducere

Dreptul internațional umanitar este una din cele mai vechi ramuri de drept internațional, consolidat în mare parte în baza normelor cutumiare. Primele codificări au avut loc în cadrul celor două Conferințe diplomatice de la Haga din 1899 și 1907, de unde și termenul de Dreptul de Haga, dar ulterior, cu regret, lucrurile au stopat.

Odată cu crearea ONU, printre obiectivele căreia se enumera și codificarea dreptului internațional, fiind instituit și un organ specializat — Comisia de Drept Internațional — apăruse speranța că în final, „legile și cutumele de război“, denumire clasică a dreptului internațional umanitar, vor fi supuse procesului de codificare. Or, nu a fost luat în considerație un aspect — statele noi create și devenite membre ale ONU au refuzat să pună pe ordinea de zi subiectul codificării dreptului internațional umanitar, considerând că astfel recunosc legalitatea războiului interzis odată cu adoptarea Cartei ONU. Or, cu regret, în cazul dat nu s-a făcut diferență între *jus ad bellum* și *jus in bello*, ceea ce și impune necesitatea codificării „legilor și cutumelor de război“.

Ulterior, ONU, fiind implicată în procesul de codificare a unor domenii ce au tangență directă sau indirectă cu dreptul internațional umanitar, a devenit actor al procesului de codificare al „legilor și cutumelor de război“, fie prin elaborarea actelor internaționale în materie de dezarmare, drepturi ale omului, mediului etc., fie prin organizarea conferințelor internaționale în materie de „conflicte armate și efecte ale acestora“, de comun acord cu alți actori internaționali. Între timp, acest vacuum creat a fost ocupat de o organizație internațională, care si-a pus drept obiectiv promovarea unor „reguli“ și a unui „comportament“ adecvat în timp de conflict armat, chiar de la formarea sa — Comitetul Internațional al Crucii Roșii (CICR). Anume conlucrarea dintre ONU și CICR, dar și alte organizații internaționale specializate, a permis ca dreptul internațional umanitar să se revadă printre prioritățile domeniilor de codificare ale dreptului internațional.

Sfârșitul „războiului rece“ și „renașterea“ dreptului internațional umanitar

Noua ordine mondială impusă de dispariția blocului comunist, apoi de reînvierea micro-naționalismului care afectează autoritatea statelor — pe baza cărora este fondată comunitatea internațională, impune în fața ONU și a dreptului internațional umanitar o dublă dilemă. ONU pare să iasă din letargia relativă în care a fost ținută de opoziția celor două blocuri rivale. Ea diversifică procedurile sale de reglementare a diferendelor (conciliere, arbitraj, asistență umanitară, operațiuni de menținere și de restabilire a păcii etc.), în special prin reactivarea Capitolului VII al Cartei ONU datorată învechirii dreptului de veto (până în 1988 el a fost utilizat de 279 de ori, cele 13 operațiuni apoi conduse din această cauză în baza Capitolului VI sau cum se spunea un sort de „Capitol VI bis“ informal, pentru a constitui forțe de menținere

a păcii) și ideea susținută de unii că 14 sau 15 noi operațiuni numite uneori „de generația a doua“, intervenite între 1988 și 1994, conform cărora „pericolele pentru pacea și securitatea internațională“ provin cel puțin, cu regret, de la încălcări masive ale drepturilor omului pe plan intern sau ale „legilor și cutumelor de război“, în viziunea ex-secretarului general Boutros Ghali, care a sugerat în Agenda pentru pace constituirea „unității interpoziționării păcii“.¹

Dreptul internațional umanitar pare uneori depășit prin formele noi de război total, de nivelul de violență, de exemplu, Vukovar, Gorezde sau și mai teribil Srebrenica și Rwanda, conceptele sale, ca uneori să ne putem întreba dacă un oarecare drept internațional umanitar, născut în forma actuală acum peste 150 de ani (1859) după bătălia de la Solferino, nu a dispărut odată cu evenimentele tragice din Sarajevo, Mogadiscio, Libia sau Siria? Din contra, de două—trei decenii, națiunile și în primul rând ONU au redescoperit acest drept internațional umanitar, după ce o perioadă îndelungată într-o oarecare măsură l-au ignorat. Însă această redescoperire este acompaniată de tentative de redefinire care pot prezenta anumite pericole, în contextul pe care îl pretinde, aici sau acolo, trecute de zelul acoperirii recente a unei asistențe umanitare, care este toată fără noutăți la o ingerință armată în calitate de alibi ale incapacității statelor și ale organismelor respective: ONU a prevenit conflicte printr-o acțiune diplomatică potrivită. Mai mult, această intervenție a statelor în sfera activităților tradițional rezervate ONG-urilor neutre și imparțiale, constituie un amestec de genul politico-militaro-umanitar, care nu prezintă nici măcar scuza pentru eficacitatea în teren, după cum arată evenimentele ce au avut loc în ex-Yugoslavia² sau după cum relevă Raportul Comisiei de anchetă asupra Somaliei transmis la timpul său dlui Boutros-Ghali.³ A se vedea în special în acest sens reluarea jafurilor de bandele ce nu au fost dezarmate după plecarea trupelor americane și retragerea unor organizații umanitare, cum ar fi cazul *Medicilor fără frontiere*, refuzând să fie asociați mai mult timp la un tip de aventură, în care ele riscă să piardă orice credibilitate.⁴ Acestea sunt printre primele exemple de acest gen, dar lista poate fi urmată

- 1 Boutros Boutros-Ghali. An agenda for peace: preventive diplomacy, peacemaking and peacekeeping. Chapter VIII. Consideration of questions under the responsibility of the Security Council for the maintenance of international peace and security [on-line] https://www.un.org/en/sc/repertoire/89-92/Chapter%208/GENERAL%20ISSUES/Item%2029_Agenda%20for%20peace_.pdf (consultat la 10.10.2020).
- 2 Tardy Therry. L'ONU et la gestion des conflits yougoslaves (1991-1995) : faillite d'une institution, faillite des États ? In : Relations internationales 2006/4 (n° 128), pp.37-53 [on-line] <https://www.cairn.info/revue-relations-internationales-2006-4-page-37.htm#> (consultat la 10.10.2020).
- 3 Martin Friedland. Contrôle de l'inconduite dans les forces armées : Etude préparée pour la Commission d'enquête sur le déploiement des Forces canadiennes en Somalie. Ottawa : Ministre des Travaux publics et Services gouvernementaux Canada, 1997 — 208 p. [on-line] <http://www.lareau-legal.ca/SomaliaFrieF.pdf> (consultat la 10.10.2020).
- 4 Somalie 1991-1993 : guerre civile, alerte à la famine et intervention « militaro-humanitaire » de l'ONU. Septembre 2013 — 214 p. [on-line] <https://www.msf.org/sites/msf.org/files/2019-05/MSF%20Speaking%20Out%20Somalie%201991-1993.pdf> (consultat la 10.10.2020).

de cazurile recente din Irak, Libia, Siria, Afganistan etc. Or, unde este garanția că această practică „netradițională“ nu va fi aplicată și în alte situații de conflict, cum ar fi cele din jurul Marilor Lacuri din Africa Centrală sau Nagorno-Karabah?

Iată de ce, în cazul în care am fi putut fi tentați să aplaudăm acestei reveniri a ONU spre un drept internațional umanitar mult timp ignorat, nu putem decât să deplângem deriva spre care astăzi să se conducă.

Jus ad bellum și jus in bello — dilema între ONU și CICR

Dacă chiar ar părea paradoxal că prima reglementare internațională a drepturilor omului a fost abordată de starea de război, deoarece, cel mai probabil, starea care era considerată una normală în lume, pacea constituie doar o excepție fragilă. Doar că în 1945 ONU a fost creată în baza unei idei în afara războiului și a recurgerii la forță, cu excepția legitimei apărări (articolul 51 al Cartei ONU), consacându-se asupra protecției și promovării drepturilor omului, condiție pentru supravegherea păcii. Or, războiul fiind exclus, la ce bun să mai reglementat? De exemplu, în 1949, Comisia de Drept Internațional a decis de nu introduce pe ordinea de zi a lucrărilor sale dreptul conflictelor armate, estimând că aceasta este marcat „o lipsă de încredere în capacitatea ONU de a menține pacea și securitatea“.⁵

În egală măsură, nu s-a pus întrebarea în 1945, dacă eventualele forțe ale Națiunilor Unite vor trebui să respecte dreptul internațional umanitar, la fel ca și în 1949, în contextul în care, ONU va adera la Convențiile de la Geneva.⁶ Între timp, în 1950, la solicitarea CICR, cele două Corei, la fel ca și celelalte 16 state care au furnizat contingente forțelor ONU, se angajase să respecte Convențiile de la Geneva odată cu intrarea lor în vigoare⁷ și din cauza faptului că Consiliul de Securitate fusese paralizat prin *veto* utilizat de URSS, Adunarea Generală în luna noiembrie a fost,⁸ doar că nu faptele ONU în calitatea sa, comandamentul acestora asigurând că vor da instrucțiuni în favoarea respectării principiilor umanitare, în special ce se referă la prizonieri.

Începând cu anul 1960 (intervenția în Congo), CICR sugerase ca ONU să adere formal la Convențiile de la Geneva sau cel puțin să adopte o declarație solemnă prin care să se angajeze să le respecte.⁹ În același context, Asociația de Drept Internațional

5 Fiche d'information No. 13 — Le droit international humanitaire et les droits de l'homme [on-line] <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/FactSheet13fr.pdf> (consultat la 10.10.2020).

6 A se vedea: Gamurari V. Statutul participanților la operațiunile ONU de menținere a păcii. În: *Analele ULIM*. 2005. Seria DREPT. № 6, pp.114-124.

7 Comment le CICR réussit son entrée dans la Guerre de Corée [on-line] <https://www.swissinfo.ch/fre/comment-le-cicr-r%C3%A9ussit-son-entr%C3%A9e-dans-la-guerre-de-cor%C3%A9e-/46228274> (consultat la 10.10.2020).

8 Gamurari V., op. cit.

9 Idem.

în 1966, Institutul de Drept Internațional în 1971, precum și diverse structuri ale mișcării Crucii Roșii, au estimat că Forțele Națiunilor Unite ar trebui să respecte principiile fundamentale ale Convențiilor de la Geneva și să țină cont și să se inspire de cele două Protocoale adiționale din 1977, precum și de regulile cutumiare ale dreptului internațional umanitar.

În același timp, ONU consideră că din punct de vedere politic, o dezbatere privind aderare ar aborda problema Protocoalelor (în cazul în care Organizația ar adera ele, mai multe state ar protesta cu siguranță; în caz contrar, aceasta ar fi fost un regres al dreptului internațional umanitar) și că din punct de vedere juridic aceasta nu ar fi de conceput (ONU nu este o „putere“, forțele sale nu pot face aplicabile dispozițiile referitor la represiunea infracțiunilor grave etc.).¹⁰

Astfel, ONU a rămas mulțumită de declarații punctuale, cu ocazia constituirii Forțelor de Menținere a Păcii, precum și de scrisorile Secretarului General al ONU ca răspuns la adresările Președintelui CICR pentru asigurarea aplicabilității spiritului dreptului internațional umanitar. Totuși, o perioadă îndelungată, putem spune chiar până astăzi, declarația generală privind așteptat în materie nu a intervenit, iar dacă ne referim la cazul fostei Iugoslavii sau a Cambodgiei (Secretarul general nu sa expus în acest sens, nici în raport cu CICR, nici în raport cu statele ce au trimis contingente militare pentru a le reaminti despre obligațiunile acestora de a face cunoștință cu normele dreptului internațional umanitar înainte de a trimite forțele armate). Mai mult, am fost martori ai situațiilor din Somalia, atunci când forțele armate cu semne de distincții ale ONU bombardau un spital sau un sediu al unei organizații internaționale sau și mai ridicol, trăgeau asupra populației civile din elicoptere?!

Totodată, începând cu 1864 și evident cu 1949, dreptul internațional umanitar a fost fondat pe principiile fundamentale de neutralitate și imparțialitate. Mai mult, chiar dacă dreptul internațional umanitar impune obligații pentru state în timp de pace (răspândirea, implementarea în dreptul național etc.), aceasta rămâne un drept al conflictelor armate și o perioadă îndelungată *quasi* exclusiv „internațională“, în timpul căroră unele drepturi „politice“ pot fi suspendate și neinterpretând sau foarte puțin, relațiile statelor cu propriii resortisanți.

Nu vedem avantaje, astfel, nu aceea că ONU nu sa asociat din start cu drept internațional umanitar, CICR, în egală măsură, nu se interesa de drepturile omului. Totuși, această dublă indiferență nu putea să dureze, or, preocupările celor două organizații au început să aibă tangențe.

Adevărul este că în contextul creșterii interesului din partea ONU față de dreptul umanitar, aceasta a reafirmat întocmai interesul CICR pentru drepturile omului.

DIU este în principiu în categoria intereselor CICR și a drepturilor omului, relevând din ONU, reieșind din principiile fundamentale comune — inviolabilitate,

10 Dominique Turpin. L'ONU et le droit international humanitaire. In: Revue québécoise de droit international, pp.78-87 [on-line] https://www.sqdi.org/wp-content/uploads/08.1_-_turpin.pdf (consultat la 10.10.2020).

nediscriminare, siguranță, degajați de Jean Pictét, care se impune în baza Convențiilor de la Geneva (persoanele ce nu fac parte din categoria combatanților și cele ce nu participă în mod direct la ostilități, vor fi respectate, protejate și tratate în mod uman), dar și ale Declarației Universale din 1948 (orice persoană, în calitatea sa de membru al societății, are dreptul la securitatea socială; ea este îndreptățită ca prin efortul național și colaborarea internațională, ținându-se seama de organizarea și resursele fiecărei țări, să obțină realizarea drepturilor economice, sociale și culturale indispensabile pentru demnitatea sa și libera dezvoltare a personalității sale) sau încă, în afara oricăror stipulări convenționale, în baza „principiilor dreptului popoarelor, care reiese din uzanțele stabilite, a principiilor umanității și a exigenței conștiinței politice (clauza de Haga), la care s-a referit Curtea Internațională de Justiție în 1986, în speța Acțiunile militare și paramilitare în Nicaragua, principii generale în baza dreptului internațional umanitar recunoscute ca norme cutumiare.

Începând cu anul 1945, Instituțiile ONU au menționat importanța dreptului internațional umanitar, iar numeroase rezoluții ale Comisiei pentru drepturile omului și a sub-comisiei pentru lupta contra măsurilor discriminatorii și a protecției minorităților, au solicitat statelor să adere la Convențiile de la Geneva și la Protocoalele adiționale, dar să le aplice. În anul 1967, Consiliul de Securitate al ONU, prin intermediul rezoluției nr. 237,¹¹ atenționează că drepturile omului trebuie să fie respectate de toate părțile la un conflict, în baza obligațiilor asumate în baza Convențiilor de la Geneva din 1949.

În 1968 la Teheran, Conferința internațională pentru drepturile omului a ONU calificase pentru prima dată dreptul internațional umanitar ca „drepturile omului în perioadă de conflict armat“, declarând că principiile acestuia trebuie să prevaleze. Ulterior, rezoluția 2444 (XXIII)¹² a Adunării Generale a confirmat această definiție și a enunțat cele trei principii fundamentale aplicabile în perioadă de conflict armat:

- 1 Dreptul părților la un conflict armat de a adopta mijloace împotriva inamicului nu este unul nelimitat;
- 2 Este interzis de a lansa atacuri contra populației civile;
- 3 Trebuie în orice situație de făcut distincție între persoane ce i-au parte la ostilități și populația civilă, astfel ca ultimii să fie protejați în orice situație posibilă.

Conform documentului ONU, intitulat „Dreptul internațional umanitar și drepturile omului“, această rezoluție din 1992, nr. 13 „a marcat accelerarea mișcării ce viza reunirea în unul singur a celor trei mari curente de drept internațional umanitar — Geneva, Haga și ONU. Acest document a recunoscut interdependența dintre regulile ce vizează protecția victimelor războaielor, stabilirea regulilor de beligeranță și protecția drepturilor omului în timp de conflict armat.

11 Rezoluția Consiliului de Securitate al ONU nr. 237 din 14.06.1967 privind situația din Orientul Mijlociu [on-line] [https://undocs.org/fr/S/RES/237\(1967\)](https://undocs.org/fr/S/RES/237(1967)) (consultat la 10.10.2020).

12 Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 2444 din 19.12.1969 privind respectarea drepturilor omului în perioadă de conflict armat [on-line] [https://undocs.org/fr/A/RES/2444\(XXIII\)](https://undocs.org/fr/A/RES/2444(XXIII)) (consultat la 10.10.2020).

De atunci, începând cu 1969, Secretarul general prezintă regulamentul Adunării Generale a ONU rapoarte privind respectarea drepturilor omului în timp de conflict armat, în special în contextul luptei pentru eliberarea de sub dominație colonială sau străină (Africa de Sud, Israel). De exemplu, în cel de-al doilea său raport din 1970, a fost analizată protecția oferită prin intermediul instrumentelor internaționale în materie de drepturi ale omului (Pactele de la New York) în timp de conflict armat, a evocat instituirea refugiaților pentru civili, interdicția armelor chimice și bacteriologice, protecția persoanelor în situații de conflicte interne, a afirmat că Convenția IV se aplică „combatanților pentru libertate“, fiind acceptată în situații de conflicte non-internaționale, fapt reconfirmat ulterior prin Protocoalele adiționale din 1977.

În egală măsură, într-o serie de rezoluții adoptate în 1970, Adunarea Generală:

- a convenit că drepturile fundamentale ale omului acceptate în cadrul dreptului internațional, continue să fie aplicare în timp de conflict armat;
- a preconizat să elaboreze o Convenție internațională privind protecția jurnaliștilor în misiuni de pericol;
- a afirmat că participanții la mișcările de rezistență și combatanții în caz de reținere să fie tratați ca prizonieri de război;
- a condamnat bombardarea populațiilor civile și utilizarea armelor chimice și bacteriologice;
- a considerat că prizonierii de război grav răniți și bolnavi trebuie să fie repatriați și că prizonierii de război deținuți o perioadă lungă trebuie să fie repatriați sau internați într-o țară neutră;
- a solicitat ca un tratament uman să fie acordat tuturor persoanelor protejate prin Convenția III de la Geneva (1949) și că detenția lor să fie inspectată regulamente de o Putere protectoare sau o organizație internațională, cum este CICR;
- a salutat decizia CICR de a convoca o conferință privind reafirmarea și dezvoltarea dreptului umanitar aplicabil în timp de conflict armat și a menționat importanța unui vis de instaurarea a unei cooperări între ONU și CICR;
- a menționat că zonele de refugiu sau unde se găsesc spitalele și alte instalații utilizate de civili nu trebuie să devină ținta unor operațiuni militare, că civilii să nu devină victime ale unor represalii, de transfer forțat sau alte atentate la integritatea lor;
- a declarat că livrarea securității internaționale populațiilor civile este confirmată prin Carta ONU, Declarația Universală, precum și alte acte instrumente internaționale în materie de drepturi ale omului.

Începând cu această perioadă, Secretarul General a redactat peste zece rapoarte privind necesitatea acceptării Protocoalelor adiționale din 1977, altele privind interdicția sau limitarea unor arme convenționale, privind protecția jurnaliștilor, privind utilizarea unor arme incendiare etc. Putem face referință și la rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 41/72 (1986) „conștiinți de valoarea regulilor umanitare ... aplicabile în caz de conflict armat, solicită tuturor statelor părți la Convențiile de la Geneva să depună

eforturi pentru a deveni parte la Protocoalele adiționale cât mai curând posibil¹³

În egală măsură, în 1990, în cadrul celei de-a 46-a sesiuni, Comisia pentru drepturile omului, prin rezoluția 1990/66, a recunoscut rolul vital al CICR pentru răspândirea dreptului internațional umanitar și invită toate statele membre „să acorde o atenție specială predării membrilor forțelor de securitate și armate, precum și tuturor forțelor împuternicite cu respectarea cadrului normativ în materie de norme internaționale în domeniul drepturilor omului și al dreptului internațional umanitar aplicabil în timp de conflict armat¹⁴. În plus, sub-comisia pentru lupta contra măsurilor discriminatorii și protecția minorităților a calificat prin rezoluția 1989/24 privind „Drepturile omului în timp de conflict armat“, care fac numeroase încălcări care fac obiectul dreptului internațional umanitar¹⁵. Ulterior, în cadrul celei de-a 43-a sesiuni, în august 1991, ea a publicat un nou raport asupra acestui subiect, punctul 4 al ordinii de zi.

Instrumentele CICR în lumina conceptului drepturilor omului

Interesul CICR pentru drepturile omului *stricto sensu*, dreptul internațional umanitar a evoluat în sensul invers ale drepturilor omului și această dublă mișcare a favorizat apropierea lor: în timp ce drepturile omului, inițial abstracte și universale, merg spre protecția categoriilor de persoane, situațiilor sau a unor drepturi specifice și concrete, dreptul internațional umanitar, la început destul de limitat (răniți, bolnavi și naufragați), ulterior, și-a lărgit câmpul de aplicare (prizonieri, persoane civile, conflicte armate non-internaționale), până la aceea de a viza în final, într-o oarecare formă, toate persoanele ce suferă și solicită ajutor sau protecție (inclusiv victimelor catastrofelor naturale sau alte situații de urgență de aceeași natură, altfel spus, victimele interne ale represiunilor politice.).

În acest sens, la un an după adoptarea rezoluției ONU de la Teheran, în cadrul celei de-a 21-a Conferințe internaționale a Crucii Roșii din 1969, adoptase Declarația de la Istanbul, care prevedea:

„Omul are dreptul la o pace durabilă, el trebuie să aibă o viață demnă de a trăi în respectarea drepturilor sale și a libertăților fundamentale... Acest obiectiv nu poate fi atins, dacă drepturile omului, așa cum sunt declarate și definite în Declarația Universală și Convențiile umanitare, nu vor fi respectate și promovate“ (*traducerea noastră*).¹⁶

13 Rezoluția Adunării Generale a ONU nr. 41/86 din 03.12.1986 privind starea Protocoalelor Adiționale la Convențiile de la Geneva relativ la protecția victimelor în timp de conflict armat [on-line] <https://undocs.org/fr/A/RES/41/72> (consultat la 10.10.2020).

14 Rezoluția Comisiei pentru drepturile omului a ONU nr. 66 din 07.03.1990 privind drepturile omului în timp de conflict armat [on-line] [https://undocs.org/pdf?symbol=fr/E/1990/22\(supp\)](https://undocs.org/pdf?symbol=fr/E/1990/22(supp)) (consultat la 10.10.2020).

15 Rezoluția Adunării Generale a ONU din 15.12.1989 privind drepturile omului în administrarea justiției [on-line] <https://undocs.org/pdf?symbol=fr/A/RES/44/162> (consultat la 10.10.2020).

16 Résolutions adoptées par la XXIe Conférence internationale de la Croix-Rouge [on-line] <https://international-review.icrc.org/sites/default/files/S0035336100141668a.pdf> (consultat la 10.10.2020).

Adoptarea Protocoloalelor adiționale în 1977 trebuia fără îndoială să reimpună, în special, această nouă direcție: de exemplu, articolul 72 al Protocolului I, afirma vocația sa de a completa Convenția IV, precum și alte acte aplicabile de drept internațional, care reglementează protecția drepturilor fundamentale ale omului în timp de conflict armat cu caracter internațional. În special, articolul 75 al Protocolului I acordă o protecție minimală oricărei persoane ce nu beneficiază de garanțiile Convenției IV,¹⁷ altfel spus, propriilor resortisanți ale statelor beligerante și acelor ce nu sunt legați prin această Convenție, precum și persoanelor ce ar putea fi excluse de la aceste garanții (suspectați de spionaj, de sabotaj etc.) și tuturor persoanelor ce au luat parte la confruntări fără a avea statut de combatant (mercenari etc.); în așa fel introducând în dreptul internațional umanitar dispoziții deja existente în materie în Pactul privind drepturile civile și politice (art. 4),¹⁸ Convenția europeană a drepturilor omului (art. 15),¹⁹ Convenția americană (art. 27), privind prezența unui „nucleu“ al drepturilor omului, de la care nu se poate deroga nici într-o situație.

Referitor la Protocolul II, ce se aplică conflictelor non-internaționale, acesta vizează în mod direct protecția drepturilor omului în timp de conflict armat,²⁰ preambulul său reamintind printre altele, că instrumentele internaționale referitoare

-
- 17 Protocolul Adițional I (1977) la Convențiile de la Geneva (1949), articolul 75 „Garanții fundamentale”: „în măsura în care ele sunt afectate de o situație prevăzută în art. 1 al prezentului protocol, persoanele care sunt în mâinile unei părți la conflict și care nu beneficiază de un tratament mai favorabil în virtutea convențiilor și a prezentului protocol vor fi tratate cu umanitate, în toate împrejurările, și vor beneficia cel puțin de protecția prevăzută în prezentul articol, fără nici o diferențiere cu caracter defavorabil fondată pe rasa, culoare, sex, limba, religie sau credință, opinii politice sau altele, origine națională sau socială, avere, naștere sau o alta situație, sau orice alte criterii anologice. Fiecare dintre părți va respecta integritatea corporală, onoarea, convingerile și practicile religioase ale tuturor acestor persoane...”, [on-line] <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/50334> (consultat la 10.10.2020).
- 18 Pactul internațional privind drepturile civile și politice din 16.12.1966, articolul 4: „în cazul în care un pericol public excepțional amenință existența națiunii și este proclamat printr-un act oficial, statele părți la prezentul Pact pot ca, în limita strictă a cerințelor situației, să ia măsuri derogatorii de la obligațiile prevăzute în prezentul Pact, cu condiția ca aceste măsuri să nu fie incompatibile cu celelalte obligații pe care le au potrivit dreptului internațional și ca din ele să nu rezulte o discriminare întemeiată numai pe rasă, culoare, sex, limbă, religie, sau origine socială...”, [on-line] <http://www.prefecturatimis.ro/doc/informare/pactul-international-cu-privire-la-drepturile-civile-si-politice.pdf> (consultat la 10.10.2020).
- 19 Convenția Europeană a Drepturilor Omului din 04.11.1950, articolul 15: „în caz de război sau de alt pericol public ce amenință viața națiunii, orice Înaltă Parte Contractantă poate lua măsuri care derogă de la obligațiile prevăzute de prezenta Convenție, în măsura strictă în care situația o impune și cu condiția ca aceste măsuri să nu fie în contradicție cu alte obligații care decurg din dreptul internațional...”, [on-line] https://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf (consultat la 10.10.2020).
- 20 Protocolul Adițional II din 10.06.1977 adițional la Convențiile de la Geneva din 12.08.1949 privind protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional [on-line] <https://constitutii.files.wordpress.com/2017/01/protocolul-aditional-ii.pdf> (consultat la 10.10.2020).

la drepturile omului oferă persoanei umane o protecție fundamentală, dezvoltând garanțiile fundamentale ale unui tratament uman în orice circumstanțe, deja fixate în articolul 3 comun al Convențiilor de la Geneva.

Astfel, este evident că instituțiile dreptului internațional umanitar nu mai pot ignora chestiunea drepturilor omului, or, cea de-a 24-a Conferință internațională a Crucii Roșii lansă în anul 1981 „apelul de la Manila“, prin care își exprima alarma în raport cu „încălcării dreptului popoarelor și a principiilor umanitare, precum și față de creșterea violențelor și a ignorării drepturilor omului în lume“. ²¹ În acest context, Consiliul delegațiilor Crucii Roșii afirma la 14 octombrie 1983 (rezoluția nr. 4), că el face al lui „idealul, conform căruia drepturile omului trebuie să fie respectate“, adăugând între timp că „Crucea Roșie trebuie însă să precizeze care sunt posibilitățile, prioritățile și limitele specifice, care sunt ale lui în cadrul acțiunii ce vizează asigurarea respectării acestor drepturi“. ²² În plus, această rezoluție conferea Comisiei Crucii Roșii și pentru Pace sarcina de a studia o modificare eventuală a mandatului și a denumirii sale, pentru a include drepturile omului și a încuraja societățile naționale să „studieze într-o manieră mai aprofundată activitățile ce vizează favorizarea drepturilor omului“, fapt ce cu siguranță vor fi o garanție în fața riscurilor de politizare a unui asemenea demers. ²³

Referitor la dubla evoluție, care a dus la acceptarea de către CICR a statutului de observator la ONU la 16 octombrie 1990, ²⁴ persoana umană beneficiază astfel de o dublă protecție: prin intermediul sistemului ONU pentru drepturile omului și al CICR al dreptului internațional umanitar. Sisteme complementare fiind, care nu intervin reciproc, antrenând uneori situații în care persoanele ce beneficiază de o dublă protecție — generală și specială — o parte a drepturilor omului fiind aplicabilă în timp de conflicte și unele dispoziții ale dreptului internațional umanitar — articolele 75-77 ale Protocolului adițional I; 4-6 ale Protocolului adițional II — în timp de pace, toate lăsând și unele lacune — situații de tensiuni interne acoperite de articolul 3 comun celor patru Convenții de la Geneva și prin nucleul dur al drepturilor omului de la care nu poate deroga. Greșeala unei reguli „automate“ de aplicare a unuia din aceste *corpus juridic*, deoarece altfel nu mai funcționează, de exemplu dreptul internațional umanitar de fiecare dată, atunci când drepturile omului sunt suspendate.

În același timp, interesându-se de dreptul internațional umanitar, ONU să putut să elimine lacunele implicării sale efective în timp de conflicte, de când a ușurat

21 Conferința Internațională a Crucii Roșii din 1981, Manila [on-line] https://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/RC_Nov-Dec-1981.pdf (consultat la 10.10.2020).

22 Comité International de la Croix Rouge. Rapport d'activité 1983, Genève, 1984 [on-line] https://library.icrc.org/library/docs/RA_CICR/RA_1983_FRE.pdf (consultat la 10.10.2020).

23 Idem.

24 Attribution au CICR du statut d'observateur auprès des Nations Unies. 31-12-1990 Article, Revue internationale de la Croix-Rouge, 786. 45e session de l'Assemblée générale des Nations Unies. Mémoire explicative [on-line] <https://www.icrc.org/fr/doc/resources/documents/misc/5fzfeg.htm> (consultat la 10.10.2020).

consimțământul beligeranților, în timp ce drepturile omului sunt atribuite organelor permanente, asigurând o jurisdicție obligatorie la inițiativa statelor terțe, fără ca statele culpabile să poată împiedica declanșarea procedurilor. Această necesitate de consimțământ în dreptul internațional umanitar rezultă din faptul că principiul suveranității statelor se impune în raport cu principiul umanității. Între timp, acest principiu nu trebuie supraestimat, deoarece ar trebui să se supună principiului bune credințe, altfel spus, condiționat prin respectarea drepturilor pe care statele le-au recunoscut victimelor resortisanților săi într-un conflict, în baza, în special a Convențiilor de la Geneva (1949) și a Protocoalelor adiționale (1977).

Astfel, de exemplu, articolul 78 al Protocolului I obligă statul ce se află în stare de război, să-și dea acordul în raport cu o acțiune umanitară, imparțială și non-discriminatoare, în cazul în care populația civilă ce se află pe teritoriul său, este puțin aprovizionată și deja articolele 23 și 59 ale Convenției IV obligă Puterea ocupantă să accepte acțiunile de securitate în cazul în care populația este aprovizionată insuficient. Ce ține de conflictele interne, articolul 18-2 al Protocolului II specifică că atunci „când populația civilă este afectată de privațiuni deosebite datorită lipsei aprovizionărilor indispensabile pentru supraviețuirea sa, așa cum sunt alimentele și articolele sanitare, se vor întreprinde, cu consimțământul înaltei părți contractante interesate, acțiuni de asistență în favoarea populației civile, cu caracter exclusiv umanitar și imparțial și realizate fără nici un fel de diferențiere cu caracter defavorabil“.

Cu siguranță, această dispoziție subordonează acțiunile de securitate unor condiții imperative (imparțialitatea etc.), fără care ele constituie acte ostile și ingerințe ilegale în conflict, adică în afacerile interne ale statului (a se vedea rezoluția privind protecția drepturilor omului și principiul neintervenției în afacerile interne ale statelor, adoptată la 13.09.1989 de Institutul de Drept Internațional²⁵ și în speța privind acțiunile militare și paramilitare în Nicaragua la 27.06.1986, examinată de Curtea Internațională de Justiție²⁶); cert la fel este că acordul poate fi doar al guvernului legal și nu a părții rebele, însă trebuie să reamintim încă o dată, că acest Protocol este doar adițional Convențiilor de la Geneva, ale căror articol 3 comun permite CICR sau orice altă organizație internațională umanitară imparțială să aibă acces pe teritoriul statului în cauză „fără acordul“ guvernului său (chiar dacă în practică CICR preferă să obțină acest consimțământ).²⁷

(*va urma*)

25 *Justitia et Pace*. Institut de Droit International. La protection des droits de l'homme et le principe de non-intervention dans les affaires intérieures des Etats. Session de Saint-Jacques-de-Compostelle 1989 [on-line] https://www.idi-iil.org/app/uploads/2017/06/1989_comp_03_fr.pdf (consultat la 10.10.2020).

26 Curtea Internațională de Justiție. Hotărârea în cazul privind forțele militare și paramilitare în Nicaragua (Nicaragua v. SUA). 27.06.1986 [on-line] <https://www.icj-cij.org/public/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-FR.pdf> (consultat la 10.10.2020).

27 A se vedea: Comentariile Protocoalelor adiționale din 08.06.1977 (Commentaire des Protocoles additionnels du 8 juin 1977 aux Conventions de Genève du 12 août 1949), par. 2805.